

Internetconsultatie beperken verkooppunten tabaksproducten en aanverwante producten

DEEL I REACTIE OP DE CONSULTATIEVRAAG

Ook wij – Aletta Jacobs School of Public Health, een inter- en transdisciplinair samenwerkingsverband van NHL Stenden, HANZE, UMCG en Rijksuniversiteit Groningen – zetten ons in voor een Rookvrije Generatie – en zijn grote voorstanders van het zo snel mogelijk beperken van de verkoop van tabaks- en aanverwante producten tot tabaksspeciaalzaken. Wij vinden dat verkoop van tabak en aanverwanten als vapes zo snel mogelijk aan banden moet worden gelegd. Te beginnen bij het voorbehouden van tabaksverkoop aan een beperkt aantal speciaalzaken vanaf 2028. Dan moet ook een vergunningstelsel worden ingevoerd, zodat gemeenten kunnen sturen op de hoeveelheid en de locatie van tabaksverkooppunten.

Overheidsmaatregelen hard nodig op weg naar Rookvrije Generatie

Wij vinden dat ieder kind het recht heeft om rookvrij op te groeien. Dat betekent vrij van blootstelling aan en het gebruik van alle tabaks- en aanverwante producten (waaronder vapes). Helaas raken nog steeds elke week honderden kinderen nicotineverslaafd. Jaarlijks sterven er 20.000 Nederlanders aan de gevolgen van roken. Bovendien is vaperen onder kinderen en jongeren ongewenst veel populairder geworden. Gelukkig is er een sterke maatschappelijke beweging op gang gekomen om dit tijt te keren. De Rijksoverheid kan daarbij niet achterblijven. **We hebben de overheid nodig om snelheid te maken en zo spoedig mogelijk een einde te maken aan de vermijdbare ziekte en sterfte door roken.**

Belang van terugdringen verkoop tabaks- en aanverwante producten

Het terugdringen van het aantal verkooppunten van tabaks- en aanverwante producten is een belangrijk element in de brede aanpak op weg naar een Rookvrije Generatie. Er zijn **veel aanwijzingen uit de wetenschap dat het verhogen van de prijs naast het verminderen van het aantal verkooppunten van tabak leidt tot een daling in de rookprevalentie**. Dit kan een gezondheidswinst van 440.000 tot 480.000

levensjaren in goede gezondheid opleveren.¹ Niet alleen wij, maar veel Nederlanders vinden dit een goed idee. **74%** van de Nederlanders vindt dat de overheid het **aantal verkooppunten van sigaretten moet verminderen**, om te zorgen dat jongeren niet beginnen met roken. Nederlanders vinden ook dat de overheid moet regelen dat ervoor moet zorgen dat tabaksproducten **alleen mogen worden verkocht in tabaksspeciaalzaken** om te voorkomen dat jongeren onder de 18 jaar beginnen met roken.²

Beperking tot speciaalzaken: belangrijke stap in het beschermen van jongeren en mensen die willen stoppen met roken

Op dit moment worden tabaks- en aanverwante producten nog op vele locaties verkocht, ook op plekken waar vaak jongeren komen. Uit onderzoek van Amsterdam UMC blijkt dat jongeren gemiddeld één keer per dag worden blootgesteld aan tabaks- en aanverwante producten in verkooppunten.³ Hierdoor worden ze vaak in de verleiding gebracht om deze producten te kopen. Door de **verkoop te beperken tot speciaalzaken, waar doorgaans alleen volwassen rokers komen, worden jongeren beschermd** tegen deze verleiding. Ook helpt dit ex-rokers en mensen die willen stoppen met roken te voorkomen om impulsaankopen te doen. Een vermindering van het aantal verkooppunten zorgt niet alleen voor minder blootstelling aan tabaks- en aanverwante producten, **maar draagt daarnaast ook bij aan het versterken van de norm dat roken niet normaal is.**

Reikwijdte wetsvoorstel

We vinden het goed dat in dit wetsvoorstel een definitie voor gemakzaken wordt gegeven, en dat als vereiste is gesteld dat in een **gemakswinkel ten minste 60 merkvarianten aanwezig moeten zijn** voor de verkoop. Hiermee wordt een drempel opgeworpen voor andere winkels om tabaks- en aanverwante producten te gaan verkopen naast hun reguliere aanbod.

We zijn blij dat met dit wetsvoorstel ook de **ambulante handel in tabaks- en aanverwante producten wordt verboden**. Hierdoor wordt ook op markten en festivals de verkoop van tabak verboden. We vinden het positief dat niet alleen het aanbieden van tabaks- en aanverwante producten, maar ook het anders dan voor eigen gebruik aanwezig hebben van deze producten verboden wordt. Dit betekent namelijk dat de **NVWA niet hoeft te bewijzen dat de producten die ze tegenkomen voor de verkoop bestemd zijn**. Dat maakt het makkelijker om het verkoopverbod te handhaven.

Aandachtspunt 1: Afbouw verkooppunten kan en moet sneller: vanaf 2028 verkoop voorbehouden aan speciaalzaken

Ieder jaar dat we wachten op nieuwe maatregelen betekent dat er nieuwe nicotineverslaafden bijkomen en uiteindelijk meer mensen zullen (over)lijden aan de gevolgen van roken. **De afbouw van tabaksverkoop door tankstations en gemakzaken moet daarom zo snel mogelijk starten. Uiterlijk in 2028 moet de verkoop van tabak zijn voorbehouden aan tabaksspeciaalzaken.** In zijn antwoorden van 3 september stelt de staatssecretaris ook dat versnelling mogelijk is.⁴

Er is veel draagvlak voor het versnellen van de afbouw naar alleen tabaksspeciaalzaken. Negen op de tien Nederlanders vinden dat benzinestations (88%) en gemakzaken (88%) **binnen 3 jaar zouden** moeten stoppen met de verkoop van nicotineproducten. Ruim zes op de tien Nederlanders vindt dat dit zelfs **binnen één jaar** voor benzinestations (63%) en gemakzaken (65%) moet gebeuren.¹

¹ Kok, L., Nagelhout, G., Poole, N., & Smits, T. (2021) Beperken tabaksverkoop tot tabaksspeciaalzaken. Amsterdam: SEO Economische Onderzoek.

² *Draagvlakonderzoek Tabaksontmoedigingsbeleid* (2023), uitgevoerd door Kantar Public in opdracht van Gezondheidsfondsen voor Rookvrij, onder 1.037 Nederlanders van 18 jaar en ouder.

³ Van Deelen, T.R.D., Kuipers, M.A.G., Kunst, A.E., Van Den Putten, B. (2022). *Terugdringen van tabak in de winkelomgeving: onderzoeksresultaten en aangrijpingspunten voor beleid*. Amsterdam UMC, p1, p5.

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/09/03/nota-n-a-v-verslag>

Aandachtspunt 2: waak voor extra vertraging beoogde invoeringsdatum e-sigaret in speciaalzaak

Het beperken van de verkoop van e-sigaretten tot speciaalzaken zou eerst in 2025 in werking treden, maar vanwege de complexiteit werd dit al uitgesteld tot 2026. In het wetsvoorstel wordt aangekondigd dat ernaar wordt gestreefd om deze wetswijziging per 1 januari 2026 in werking te laten treden. **Wij roepen de regering op zich eraan te committeren dat de verkoop van e-sigaretten vanaf 1 januari 2026 zal zijn voorbehouden aan speciaalzaken.** Het zou onacceptabel zijn als dit nóg meer vertraging oploopt.

Aandachtspunt 3: Grip op aantal en locaties van verkooppunten via vergunningstelsel

Met het beperken van de verkoop van tabaks- en aanverwante producten tot speciaalzaken neemt het belang van een vergunningstelsel toe. Het aantal en de locatie van deze speciaalzaken is namelijk van grote invloed op de beschikbaarheid van deze producten. Met een vergunningstelsel krijgt de **overheid grip op het totale aantal en de locaties van verkooppunten** van tabak, en kan worden voorkomen dat het aanbod zich concentreert in **armere buurten of op plekken waar jongeren vaak komen.**

Door de verkoop van tabaks- en aanverwante producten te beperken tot speciaalzaken en het invoeren van een vergunningstelsel wordt ook het **handhaven van de tabakswet makkelijker.** Dit komt doordat andere verkoopbeperkingen, zoals bijvoorbeeld het smaakjesverbod voor vapes en de leeftijdsgrens, op minder plekken gecontroleerd hoeven te worden. Hierbij is het wel belangrijk om **extra aandacht te hebben voor de niet-reguliere verkoopkanalen**, zoals social media.

Erik Buskens, MD (np) PhD
Professor of Population Health Management
Scientific director a.i. Aletta Jacobs School of Public Health
University Medical Center Groningen